

ประวัติและการพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กและการศึกษาก่อนวัยเรียน

ประวัติการดำเนินการจัดบริการอบรมเลี้ยงดูและการศึกษาก่อนวัยเรียนในประเทศไทย

การจัดการเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งมีความหมายรวมถึงการอนุบาลศึกษาค้นคว้า นั้น มีประวัติความเป็นมาที่ค่อนข้างซับซ้อน เขาใจว่าจะมีขึ้นครั้งแรกราวคริสต์ศตวรรษที่ 16 แต่ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด จนกระทั่งมาถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ราว ค.ศ. 1837 จึงได้ปรากฏหลักฐานที่สามารถยืนยันว่าการศึกษาก่อนวัยเรียนได้เริ่มขึ้นครั้งแรกในประเทศเยอรมันนั่นเอง¹ โดยเฟรคเคอริค เฟรอบเอล (Frederick Froebel) ค.ศ. 1752 - 1872. ผู้ซึ่งเป็นทั้งนักปรัชญาและนักการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับธรรมชาติและจิตวิทยาเด็กเป็นอย่างดี เฟรอบเอลได้ก่อตั้งโรงเรียนอนุบาล (Kindergarten) แห่งแรกของโลกขึ้นที่เมือง บลังเคนเบิร์ก (Blankenburg) ในรัฐริงเกิน (Thuringen) และได้สมญานามในยุคต่อมาว่าเป็นบิดาแห่งการอนุบาลศึกษา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของแนวทางการอบรมเลี้ยงดูเด็กและจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนของประเทศอื่น ๆ ในเวลาต่อมา

หลังจากการก่อตั้งโรงเรียนอนุบาลแห่งแรกของเฟรอบเอล ศิษย์ของเฟรอบเอล ชื่อ บารอนเนส เบอธา (Baroness Bertha) ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครู หรือฝึกหัดที่เลี้ยง สำหรับที่จะช่วยอบรมเลี้ยงดูเด็กเล็กเหล่านั้นขึ้นเป็นแห่งแรกที่เมือง เกรสเคิน อีกแห่งหนึ่ง ครั้นต่อมามีบุคคลจัดตั้งสถานบริการในลักษณะเดียวกันนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ ในประเทศอื่น ๆ ที่สำคัญได้แก่

¹ จินตนา หนูผึ้ง, อนุบาลศึกษา, หน้า 19.

- ในประเทศอิตาลี ดร.มาเรีย มอนเตสซอรี (Dr. Maria Montesori) แพทย์หญิงและนักจิตวิทยาที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้ง "บ้านเด็ก " ขึ้นในย่านสลัมรอบกรุงโรม เพื่อช่วยเหลือให้การศึกษาแก่เด็กที่ยากจนและได้ฝึกหัดครูขึ้นด้วยตนเอง เพื่อส่งไปสอนยัง "บ้านเด็ก " แต่ละแห่งพร้อมทั้งประดิษฐ์วัสดุช่วยสอนและคู่มือวิธีการใช้ด้วย ซึ่งในการเตรียมของเด็ก ดร.มาเรีย ได้จัดห้องเรียนแบบเปิดเพราะต้องการเปิดโอกาสให้เด็กเลือกกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ตามความสนใจของเด็กและจัดสิ่งแวดล้อมของห้องเรียนให้เหมือนบ้าน คือมีเครื่องใช้ เครื่องครัว ตลอดจนเครื่องมือในการทำสวน เหตุผลเพราะเธอต้องการฝึกฝนเด็กให้รู้จักใช้เครื่องมือเหล่านั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กรู้จักช่วยตนเองเมื่อเติบโตขึ้น

- ในประเทศอังกฤษ ปี ค.ศ. 1819 กฎหมายอุตสาหกรรม (Factory Act) ระบุว่าห้ามจ้างเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 9 ปีทำงานในโรงงาน จึงทำให้เกิดปัญหาไม่มีสถานที่อยู่สำหรับเด็ก ๆ ในขณะที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เด็กถูกปล่อยให้อยู่กันตามลำพัง บางก็ออกวิ่งเล่นกันตามท้องถนน ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้คิดจัดตั้งสถานบริการเลี้ยงดูเด็กและให้การศึกษาเด็กเพื่อรับภาระเลี้ยงดูแทนพ่อแม่ วิธีการส่วนใหญ่อาศัยหลักของเฟรเดอริค ฟินองตระกูลแมคมิลแลนด (Macmilland) คือ มากาเร็ต (Magaret) และราเชล (Rachel) มีบทบาทในการก่อตั้งสถานอนุบาลเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กเล็กในอังกฤษ โดยใช้คำว่า "Nursery Education" และตั้งโรงเรียนเรียกว่า "Nursery School" แทนแบบ "Kindergarten" ซึ่งเป็นที่นิยมเรียกกันในขณะนั้น อันเป็นแบบฉบับของ เฟรเดอริค ฟินองตระกูลแมคมิลแลนด นอกจากนั้นก็มีสถานเลี้ยงดูเด็กเล็กแบบอื่น ๆ เช่น "Daycare Center", "Preschool" และ "Play Groups" ฯลฯ

- ในประเทศสหรัฐอเมริกา นางคาร์ล เซอร์ช (Mrs. Carl Schurz) เป็นศิษย์อีกคนหนึ่งของเฟรเดอริค ฟินองตระกูลแมคมิลแลนด ได้จัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กและให้การศึกษาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนประเภทอนุบาลแห่งแรกขึ้นที่เมือง วอเตอร์ ทาวน์ (Water Town) ในมลรัฐ วิสคอนซิน แต่สอนเป็นภาษาเยอรมัน ส่วนแห่งแรกที่รับสอนเป็นภาษาอังกฤษ ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1860 โดยอลิซาเบธ พีบอดี้ (Miss Alizabeth Peabody) ที่เมืองบอสตัน (Boston) สำหรับ Nursery School แห่งแรกของสหรัฐอเมริกา นั้น จัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1826 โดย โรเบิร์ต ดี โอเวน (Robert D. Owen) ที่เมืองนิวฮาร์โมนี (New Harmony) ในมลรัฐอินเดียนา (Indiana State) ส่วนโครงการเกี่ยวกับเด็กเล็กก่อนวัยเรียนที่สำคัญที่สุดโครงการหนึ่งของ

ประเทศสหรัฐอเมริกา คือ โครงการ Head Start¹ ซึ่งเป็นโครงการที่กล่าวถึงกันทั่วโลก เพราะโครงการนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือและให้การศึกษาแก่เด็กยากจนที่มาจากรอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี โครงการนี้เริ่มขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1965 และผลของโครงการนี้ทำให้สถานบริการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และการอนุบาลศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนเจริญก้าวหน้า ตลอดจนขยายตัวไปอย่างกว้างขวาง

แนวความคิดดังกล่าวได้ขยายความนิยมมากขึ้นในประเทศต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น ประเทศญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย และอิสราเอล เป็นต้น ส่วนใหญ่นำเอาหลักการของเฟรเดอริค และ คร.มอนเตสซอรี ไปประยุกต์ใช้ทั้งสิ้น แม้ว่าจะมีผู้สนใจมากขึ้น แต่ลักษณะการดำเนินการยังคงเป็นไปแบบสามัญเท่านั้น จนกระทั่งถึงกลางศตวรรษที่ 19 ตอนศตวรรษที่ 20 จึงเริ่มมีการวิวัฒนาการของธุรกิจบริการคานนี้อย่างจริงจัง² โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปยุโรปและอเมริกา กล่าวคือ ในระยะแรกนั้นส่วนหนึ่งเป็นบริการที่จัดขึ้นเป็นศูนย์เพื่อดูแลเด็กยากจน ซึ่งมีทั้งของรัฐและเอกชนที่มุ่งจัดทำเพื่อการกุศล หรือเพื่อผลทางศาสนา ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งมีบริการที่จัดให้กับลูกของชนชั้นกลางโดยเอกชนที่ค่อนข้างเสียค่าเล่าเรียน ในประเทศอังกฤษนั้นระยะหลัง "การปฏิวัติอุตสาหกรรม" ทำให้สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จนก่อให้เกิดผลกระทบแก่พลเมืองส่วนใหญ่อีกทั้งกฎหมายที่ห้ามเด็กต่ำกว่าอายุ 9 ปีทำงาน จึงทำให้มีเด็กเป็นจำนวนมากที่ถูกทิ้งไว้ตามลำพัง ขณะที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้ต้องเป็นภาระแก่โรงเรียนประถมศึกษาที่จำเป็นต้องขยายรับเด็กอายุต่ำกว่า 5 ขวบไว้ด้วย รวมทั้งองค์การเอกชนที่จัดเพื่อการกุศลและองค์การศาสนาก็ต้องช่วยจัดสถานดูแลเด็กเหล่านี้ไว้ด้วย เหตุผลทางมนุษยธรรม รัฐเองก็ยินยอมให้ช่วยเหลือด้วย แต่เนื่องจากรัฐมีงบประมาณจำกัดที่จะรับเด็กอายุต่ำกว่า 5 ขวบทั้งหมดเข้าเรียนได้ทั้งหมด จึงมี

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการศึกษาวิเคราะห์ผลงานการวิจัยและการบริการดูแลให้การศึกษาของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ในประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษและสหรัฐอเมริกา, โดย อาจารย์ย้อย วิชิตสงคราม, หน้า 114.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

นโยบายรับเด็กเหล่านี้เฉพาะช่วงที่มีสงคราม หรือสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมากเท่านั้น พอสถานการณ์บ้านเมืองเข้าสู่สภาวะปกติก็หยุดรับ ลักษณะจึงเป็นอยู่อย่างนี้ตลอดมา ในช่วงเวลาดังกล่าว ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการเคลื่อนไหวในกลุ่มผู้ท้อพยจากประเทศอื่นมาตั้งถิ่นฐานในสหรัฐอเมริกาจนเกิดเป็นองค์การเอกชนที่จัดเป็นกลุ่มชื่อว่า Free Kindergarten Union องค์การในลักษณะนี้เกิดขึ้นในหลายประเทศเช่นกัน อย่างเช่นในประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และประเทศยุโรปอื่น ๆ วัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อดำเนินการตามความต้องการของกลุ่มพ่อแม่ที่ต้องการให้สถานศึกษาเลี้ยงดูสำหรับเด็กเล็กโดยอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ การขยายตัวของบริการแบบอนุบาลศึกษาในระยะนี้ได้เปลี่ยนจากการจัดเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนมาเป็นการจัดการศึกษาเลี้ยงดูเด็กเล็กของชนฐานะดีและปานกลาง ทั้งนี้เพราะสภาพทางสังคมเริ่มเปลี่ยนจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว จากการนิยมมีลูกมาก มาเป็นมีลูกน้อย ดังนั้นเด็กเล็กจึงขาดทั้งผู้ใหญ่ และญาติพี่น้องที่จะเป็นเพื่อนเล่นควยที่บ้าน จำเป็นต้องออกไปหาเพื่อนเล่นที่โรงเรียนแทน ความเคลื่อนไหวของกลุ่มมีฐานะดีเหล่านี้เองที่ทำให้การศึกษาอนุบาลในระยะเวลาดังกล่าวเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของคนระดับกลาง วิธีการศึกษาอบรมจึงมุ่งไปทางที่เหมาะสมกับคนระดับนี้เป็นส่วนใหญ่ แทนที่จะมุ่งช่วยเหลือเด็กยากจนอย่างแต่ก่อน ธุรกิจสถานบริการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กเล็กจึงเริ่มก่อตัวขึ้นอย่างจริงจัง ณ จุดนี้เป็นต้นมา

นับแต่ต้นศตวรรษมาจนถึงกลางศตวรรษที่ 20 นี้ มีแรงผลักดันทางด้านอื่น ๆ เข้ามาพร้อมกันจนทำให้เกิดความเคลื่อนไหวรวมทั้งเรียกร้องให้มีการขยายตัวด้านบริการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กเล็กอย่างขนานใหญ่ ทั้งในยุโรปและอเมริกา และขยายเข้ามาถึงเอเชียในเวลาต่อมา แรงผลักดันดังกล่าวประมาณได้ดังนี้¹

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการศึกษาวิเคราะห์ผลงานการวิจัยและการบริการดูแลให้การศึกษาของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ในประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษและสหรัฐอเมริกา, โดยอาจารย์สังข์ วิชิตสงคราม, หน้า 106-111.

1. แรงผลักดันจากสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดผลกระทบในแง่ต่าง ๆ กล่าวคือ เกิดจากความเปลี่ยนแปลงในค่านิยมโครงสร้างของครอบครัว จากสภาพครอบครัวขยาย (Extended Family) กลายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ซึ่งก็เริ่มเปลี่ยนแปลงมาแล้วตั้งแต่ระยะต้นคือก่อนศตวรรษที่ 20 ก็กล่าวได้ว่า ระยะนี้กลัมนิยมมากขึ้น เมื่อผนวกกับการนิยมมีลูกน้อยลง ที่อยู่อาศัยก็เปลี่ยนสภาพไปเป็นความนิยมมาอยู่บนแฟลตและคอนโดมิเนียมที่เป็นอาคารสูง ๆ จึงไม่มีบริเวณให้เด็กเล็กได้มีโอกาสวิ่งเล่นได้อย่างพอเพียง สภาพที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเหล่านี้มีผลกระทบกระเทือนต่อครอบครัวที่อยู่ในเมืองมากที่สุดคือที่เป็นมารดา เริ่มมีความรู้สึกประสาทรักที่หึงหวงที่จะคอยรับภาระการเลี้ยงดูลูกน้อยของคนโดยไม่มีผู้ช่วยเหลือ พวกเขาเริ่มมีความต้องการที่จะให้สถานบริการดูแลเด็กเล็กมารับแบงเบาภาระปัญหาเหล่านี้แทนตน แมว่าตนเองจะไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจแต่อย่างใดก็ตาม เพราะสิ่งที่พวกเขาต้องการในขณะนี้คือ เพียงเพื่อให้สถานบริการที่มีคุณภาพพอที่จะให้บริการเลี้ยงดูลูกน้อยแทนตนเท่านั้น โดยไม่สู้คำนึงถึงค่าการให้การศึกษาเหมือนชั้นระดับประถมแต่อย่างใด

2. แรงผลักดันอันเกิดจากภาวะทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงและขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว อันมีผลเนื่องจากเหตุการณ์ภายหลังปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้เกิดผลกระทบในด้านความต้องการแรงงานทั้งชายและหญิง เพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตรวมให้สูงขึ้น ทุกครอบครัวต่างก็มีความมุ่งหวังเพื่อให้สถานะทางเศรษฐกิจของตนดีขึ้น ทั้งชายและหญิงจึงนิยมออกทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยให้รายได้ของครอบครัวทวีเพิ่มขึ้นเป็นการปรับฐานะความเป็นอยู่ให้สูงขึ้นตามสภาพความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เกิดขึ้น กล่าวคือ บ้านที่สมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยโทรทัศน์ ตู้เย็น และเครื่องใช้ไฟฟ้าชนิดต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายให้เกิดขึ้นแก่ครอบครัว ทุกคนจึงต้องชวนช่วยทำงานเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ เมื่อทั้งหญิงและชายต่างก็ต้องออกไปทำงานเช่นนี้แล้ว ความต้องการบริการดูแลเด็กจึงเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจ ในทุกประเทศทั้งยุโรปและอเมริกาและประเทศอื่น ๆ

3. ผลอันเกิดจากสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้นยังไม่พอ ยังมีผลกระทบอันเกิดจากค่านิยมเมือง และอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งล้วนแต่จะเป็นเครื่องช่วยผลักดันความต้องการและความจำเป็นในการพึ่งบริการดูแลเด็กเล็กมากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ กล่าวคือ

3.1 ในแง่ของ "นโยบายแรงงานระดับชาติ" เมื่อมีการยกย่อง
แรงงานสตรีขึ้นมาทัดเทียมกับชายในด้านการเพิ่มผลผลิตให้แก่ประเทศ นโยบายทางการเมือง
จึงได้ให้ความสนใจแก่สิทธิเสรีภาพของสตรีมากยิ่งขึ้น เพื่อผลทางการเมืองและเศรษฐกิจ
ของประเทศ ตัวอย่างเช่น ทลาคแรงงานของประเทศอังกฤษได้ให้การสนับสนุนนโยบายแรงงาน
ของสตรีอย่างมาก ดังนั้นจึงสนับสนุนให้มีการขยายบริการดูแลเด็กเล็กขึ้นมาเรื่อยๆ และเมื่อรัฐ
ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทั่วถึงจึงทำให้เกิดธุรกิจสถานรับเลี้ยงดูแลเด็กเอกชนเพื่อ
ตอบสนองความต้องการได้อย่างทั่วถึง

3.2 ปัญหาการหย่าร้างของคู่สมรส ซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนดู
เหมือนว่าการหย่าร้างในปัจจุบันเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในชีวิตประจำวัน เมื่อครอบครัว
ที่แตกแยกมีจำนวนเพิ่มขึ้น ความจำเป็นที่จะต้องพึ่งบริการดูแลเลี้ยงดูเด็กก็จะมีเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

3.3 ผลกระทบทางด้านสุขภาพจิตของผู้ที่เป็นมารดาซึ่งย่อมจะเกิดขึ้น
ได้ง่ายในสภาพสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพที่แต่ละครอบครัวต้องอยู่กันอย่างโดดเดี่ยว
ทำให้ชีวิตสมรสของสตรีที่อายุน้อยขาดผู้ปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน
หรือบางครั้งแม่แก่ผู้เป็นสามีเอง ทำให้ภรรยาต้องรับผิดชอบดูแลลูกเพียงคนเดียว มารดา
เหล่านี้จึงจำเป็นต้องพึ่งสถานบริการเลี้ยงดูเด็ก

4. เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งของการขยายการศึกษาในระดับก่อนวัยเรียน
เกิดจากการค้นคว้าของกลุ่มนักวิชาการ ซึ่งได้แก่นักจิตวิทยา และนักการศึกษาในแง่มนุษยธรรม
ในเมื่อบุคคลกลุ่มนี้เฝ้ามองเห็นถึงสภาพที่แตกต่างกันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการศึกษา
ระหว่างชนชั้นหรือสีผิว ซึ่งปัญหานี้ไม่มีทางที่จะแก้ไขได้หากยังไม่มีการปรับให้เกิดความเท่าเทียม
กันในแง่ของการศึกษาของคนกลุ่มที่มีความแตกต่างดังกล่าว โครงการ Head Start จึงได้
เกิดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์นี้ โดยเฉพาะและจากโครงการนี้มีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ เกิดความ
กระตือรือร้นที่จะพัฒนากิจการศึกษาก่อนวัยเรียน ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูเด็กเล็กมากขึ้น

5. ผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั้งหลาย ชี้ให้เห็น
ความสำคัญของประสบการณ์ในวัยเด็กเล็กที่จะมีต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กในระยะเวลา
ต่อมา เปรียบเทียบกับผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกันในสาขาอื่น ๆ อาทิเช่น เรื่องทางโภชนาการ
และการแพทย์ เป็นต้น ที่มีผลต่อการพัฒนาทางสติปัญญาของเด็กด้วย จึงทำให้บุคคลต่าง ๆ พากัน

เรียกร้องบริการทางด้านการอบรมศึกษาแก่เด็กเล็กมากยิ่งขึ้น พ่อแม่โดยเฉพาะชนชั้นระดับกลาง ทั้งหลายปรารถนาให้มีการอบรมศึกษาแก่บุตรธิดาของตน เนื่องจากเกรงว่าตนเองมีความสามารถ ไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงดูลูกของคนที่ถูกวิธีและทำให้เกิดผลดีแก่สติปัญญาของเด็กในอนาคตได้ แท้จริงแล้ว พ่อแม่ในกลุ่มแรงงานกลับเรียกร้องบริการในเรื่องการดูแลเด็กเล็กเพื่อแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูเท่านั้น

ประวัติการดำเนินการจัดบริการอบรมเลี้ยงดูและการศึกษาแก่เด็กเล็กในประเทศไทย

ความคิดในการจัดการบริการอบรมเลี้ยงดูและจัดการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียนในแต่ละ ประเทศย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของสังคมและเศรษฐกิจ สำหรับในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญแก่เด็กเป็นเวลานานแล้ว ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงราชวงศ์จักรี ตามที่ปรากฏในหนังสือ ที่ชาวต่างชาติแต่งขึ้น¹ ตอนหนึ่งมีใจความคำขวัญเมืองไทยในเรื่องของความค้ำชูพัฒนาในด้าน ค่าง ๆ แต่ยกเว้นสิ่งเดียวที่ผู้เขียนมีความประทับใจนิยมยกย่องคือ การแสดงความรักชื่นชม อนุถนอมเด็กเล็กของคนไทยที่ผู้เขียนได้พบเห็นมีอยู่ทั่วไป ไม่ว่าจะในบ้านหรือบนถนนหนทางและใน สถานที่สาธารณะอื่น ๆ ทั้งนี้ย่อมเป็นประจักษ์พยานที่เห็นได้ชัดว่า คนไทยเห็นความสำคัญ ของเด็กเสมอมา แต่ลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาในยุคต้น ๆ ยังไม่มีหลักเกณฑ์ ทอเมื่อได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2441 แผนดังกล่าวได้วาง แผนการอบรมเลี้ยงดูเด็กเล็กตลอดจนการวางระบบการศึกษาที่จะเป็นมาตรฐานสำหรับเด็ก ทั่วราชอาณาจักร และได้มีผู้ก่อตั้งโรงเรียนอนุบาลเด็กเล็กขึ้นคือ โรงเรียนละอออุทิศ อันเป็น โรงเรียนอนุบาลแห่งแรกของรัฐ ส่วนโรงเรียนราษฎรที่เริ่มมีอนุบาลศึกษามี 3 โรงเรียนคือ โรงเรียนราชินี โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย และโรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย

แผนการศึกษาแห่งชาติได้มีการพัฒนาและปรับปรุงมาเป็นลำดับเพื่อให้เหมาะสมกับ สภาพะของบ้านเมืองมาทั้งหมด 9 ฉบับดังนี้คือ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2441 พ.ศ. 2445, พ.ศ. 2456 และ พ.ศ. 2464 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการศึกษาวิเคราะห์ ผลงานการวิจัยและการบริการดูแลให้การศึกษาของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ใน ประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา, โดยอาจารย์สิง วิชิตสงคราม, หน้า 1

พ.ศ. 2475 ได้มีการประกาศใช้อีก 5 ฉบับ โดย 3 ฉบับแรกเรียกว่า "แผนการศึกษาชาติ" ฉบับปี พ.ศ. 2475, พ.ศ. 2479 และ พ.ศ. 2494 ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น "แผนการศึกษาแห่งชาติ" ฉบับปี พ.ศ. 2503 และปี พ.ศ. 2520 ในปัจจุบันรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็กมากยิ่งขึ้น และได้มีทิวาท "แผนพัฒนาเด็กระยะยาว" ฉบับ พ.ศ. 2524-2644 เป็นแผนพัฒนาระยะยาว 20 ปี สำคัญของแผนดังกล่าวได้กำหนดความคิดพื้นฐานไว้ดังนี้¹

ก. เด็กมิได้เกิดมาเสมือนเป็นผ้าขาวที่จะแปรสภาพไปตามแต่สังคมจะหลอหลอมเพียงอย่างเดียว หากแต่มีศักยภาพ พลัง และบทบาทในการเปลี่ยนแปลงและคัดสรรใจได้ด้วยตนเอง

ข. การพัฒนาเด็กหมายถึง การพัฒนาให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี กล่าวคือ อย่างน้อยที่สุดเด็กทุกคนควรจะได้รับ การตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ส่วนการพัฒนากิจกรรมและบริการเชิงสังคมที่ให้แก่เด็กได้มีส่วนร่วมแสดงบทบาทที่เหมาะสมสนองตอบต่อสังคมด้วย

ค. มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างความยากจน สภาพสุขภาพโภชนาการ การมีโรคภัยไข้เจ็บ ความไม่รู้ การค้อยโอกาสในการศึกษา การเพิ่มประชากร การขาดทักษะเชิงอาชีพ การไม่มีอาชีพ การมีปัญหาและการเป็นปัญหาสังคม ตลอดจนการได้รับบริการเชิงสังคมที่ไม่ทั่วถึง และขาดคุณภาพ

ง. การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาเป็นการจำเป็น ซึ่งจะต้องทำควบคู่ไปกับการเน้นในค่านิยมประสิทธิภาพการจัดการ ทั้งนี้เพื่อให้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ตามลำดับความจำเป็น

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาตรงคุณวุฒิหลายท่านเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กเล็ก ดังเช่น ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้แสดงความคิดเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาก่อนวัยเรียนว่า²

¹ ภรณ์ คุรุรัตน์, เด็กก่อนวัยเรียน, โดยกรมประชาสงเคราะห์, หน้า 6-7.

² จินตนา หมู่มิ่ง, อนุบาลศึกษา, หน้า 48.

"เด็กอายุ ๐-6 ขวบ เป็นระยะที่เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุดในชีวิต การเรียนรู้เหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อชีวิตในภายหลังของเด็กด้วยว่าเด็กวัยนี้เป็นช่วงวัยที่มีความหมายและความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเด็กมีการพัฒนาการทุกด้านอย่างรวดเร็ว การอบรมศึกษาในวัยนี้จึงเท่ากับเป็นการวางพื้นฐานทางจิตใจ อุนิสัยและความสามารถ ซึ่งย่อมมีผลต่อไปในอนาคตทั้งกับตัวเด็กเองและกับประเทศชาติ ฉะนั้นการพัฒนาของเด็กในช่วงนี้ก็เท่ากับเป็นการพัฒนาชาติไปด้วยในอนาคต "

และอภัย จันทวงศ์ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า "ความเจริญก้าวหน้าในเรื่องการอนุบาลศึกษาหรือการอบรมศึกษาก่อนวัยเรียน เป็นส่วนหนึ่งซึ่งเป็นเครื่องวัดความเจริญของชาติบ้านเมือง ประเทศใดที่มีการศึกษาก่อนวัยเรียน ก็จะมีเจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่น และมีผลทำให้การศึกษาระดับอื่นเจริญก้าวหน้าไปด้วย"

1. ประวัติการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนในอดีต

โครงการศึกษา พ.ศ. 2441 ระบุไว้ว่า มีโรงเรียนที่จัดการศึกษาก่อนวัยเรียน 2 ประเภทคือ โรงเรียนบูรพทศกับโรงเรียน ก.ช.มโน¹ "โรงเรียนบูรพทศนั้นมุ่งการสอนนักเรียนให้มีความรู้ที่จะเข้าเรียนในชั้นสูงต่อไป คือ ชั้นประถมศึกษา ส่วนในการจัดสอนนั้นอาจจะแทรกอยู่ในโรงเรียนเบื้องต้นซึ่งแบ่งเป็นชั้นตามจำนวนที่ครูจะสอนได้บ้าง ตั้งเป็นโรงเรียนแยกออกมาบ้าง แต่โรงเรียน ก.ช.มโน ถือเป็น มูลศึกษา โดยจัดสอนในคานการเขียนอวน และคิกคำนวณเลข สอนตามวัด ตามบ้าน ตามวิธีแบบเก่าไม่จำกัดอายุ และเมื่อเรียนเขียน อ่าน คิกเลขได้แล้ว จะเข้าเรียนในโรงเรียนเบื้องต้นประถมศึกษาเป็นลำดับต่อไป "

ในโครงการศึกษา ปี พ.ศ. 2445 ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมอีกว่า "ภายใน ประโยค 1 แบ่งวิชาคัดทอนเป็นมูลศึกษาชั้นหนึ่งก่อนเป็นการสอบไล่ประโยคมูล สำหรับเขตความรู้ เป็นต้น ทางที่จะเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา " ตามความหมายนี้ ประโยคมูลคือชั้นเด็กเล็กนั่นเอง

¹ ภาณี ศุภรัตนะ, เด็กก่อนวัยเรียน, โดยกรมประชาสงเคราะห์, หน้า ๑.

ในโครงการศึกษา ปี พ.ศ. 2456 และ พ.ศ. 2464 ไม่ได้ระบุเรื่องการจัดชั้นมูลศึกษาไว้ แต่การจัดชั้นเรียนตามความเป็นจริงนั้น ได้จัดชั้นเรียน ก.ข. ก กา หรือเรียกว่าชั้นเตรียมประถมสำหรับเตรียมเด็กเพื่อเข้าเรียนต่อชั้นประถมปีที่ 1 แต่ในแผนการศึกษาชาติ ปี พ.ศ. 2475 ได้ยุบชั้นเตรียมประถมศึกษามาเป็นชั้นประถมปีที่ 1

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การศึกษาก่อนวัยเรียนได้รับความสนใจมาก เพราะกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ) ตระหนักว่า เด็กในวัย 3-7 ขวบ จะเป็นกำลังของประเทศชาติในอนาคต ถ้าเด็กไม่ได้รับการอบรมฝึกหัดเลี้ยงดูให้การศึกษาที่เพียงพอตั้งแต่วัยนี้แล้ว ในภายหน้าจะกลายเป็นบุคคลที่ไร้ความสามารถจะเป็นกำลังของประเทศได้ ดังนั้นเพื่อช่วยเหลือส่งเสริมเด็กให้มีความสามารถและมีความเจริญทางกาย วาจา ใจ จึงต้องจัดตั้งโรงเรียนเด็กเล็ก อายุต่ำกว่าเกณฑ์ศึกษาภาคบังคับ และเป็นการแบ่งเบาภาระของมารดาด้วย อย่างไรก็ตาม ถึงจะเห็นความสำคัญดังกล่าว แต่ก็ไม่ได้อำหนดเรื่องอนุบาลศึกษาไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ เพียงแต่แสดงแผนภูมิว่ามูลศึกษาเป็นการศึกษาระดับต่ำที่สุด ดังที่แผนการศึกษาชาติปี พ.ศ. 2479 ประกาศให้มูลศึกษาหรือการศึกษาก่อนประถมศึกษาเป็นการศึกษาในระดับต่ำสุด และกำหนดให้อยู่ในช่วงอายุ 5-7 ปี

ในแผนการศึกษาชาติ ปี พ.ศ. 2494 และแผนการศึกษาชาติ ปี พ.ศ. 2503 ประกาศให้ อนุบาลศึกษาเป็นการศึกษาระดับหนึ่ง และได้ให้คำนิยามของการศึกษาระดับอนุบาลไว้ว่าเป็นการจัดอบรมคุณธรรมคุณธรรมาก่อนการศึกษาระดับภาคบังคับ เพื่อให้มีการอบรมนิสัยและฝึกประสาทไว้ให้พร้อมที่จะรับการศึกษาระดับประถมศึกษาต่อไป ส่วนเกณฑ์อายุได้กำหนดอยู่ในช่วง 4-7 ปี สำหรับแผนการศึกษาปี พ.ศ. 2503 กำหนดอายุไว้ 3-6 ปี

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2520 ได้ให้ความสำคัญของการศึกษาก่อนวัยเรียนมาก กว้างเห็นว่าประสิทธิภาพในการเรียนของเด็กในระดับประถมศึกษามีความแตกต่างกันมากระหว่างเด็กชนบท และเด็กในตัวเมือง เด็กยากจนและเด็กที่พ่อแม่มีฐานะดีซึ่งมีโอกาสเตรียมตัวโดยเข้าเรียนในชั้นอนุบาลศึกษา ดังนั้นในแผนการศึกษาดังกล่าวจึงได้กำหนดไว้ว่า "รัฐพึงเร่งรัดและสนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยก่อนประถมศึกษา" ด้วยเหตุนี้ จึงมีการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือการศึกษานอกระบบโรงเรียนก็ได้ ซึ่งทำให้สามารถจัดสถานศึกษาได้หลายรูปแบบ เช่น สถานรับเลี้ยงดูเด็กหรือ ศูนย์เด็กปฐมวัยก็ได้

2. ประวัติการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนในปัจจุบัน¹

การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนจากวิธีเดิมที่เน้นหนักในเรื่องการสอนหนังสือมาเป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมเพื่อที่จะเรียนต่อในระดับประถมศึกษา โดยเน้นการฝึกให้เด็กรู้จักช่วยตัวเอง ปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ฝึกเด็กให้เป็นพลเมืองดีของสังคมต่อไปนั้นมีมากขึ้น จนถึงปัจจุบันทำให้รูปแบบการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนขยายจากแบบโรงเรียนมาเป็นระบบนอกโรงเรียน ประกอบกับมีความต้องการสถานอบรมเด็กก่อนวัยเรียนมากขึ้น อีกทั้งอัตราการตกต่ำชั้นมีสูงมากขึ้นในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (ร้อยละ 16.51) ในโรงเรียนประชาบาลสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด และร้อยละ 15.83 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทำให้รัฐต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายไปโดยเปล่าประโยชน์ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับคดีอาญาของเด็กเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้รัฐบาลจะเห็นความสำคัญของสถานอบรมเด็กก่อนวัยเรียนและสนับสนุนอย่างเต็มที่ก็ตาม แต่เนื่องจากงบประมาณของรัฐบาลเองมีจำกัด ดังนั้นจึงทำให้เอกชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นทั้งในด้านการจัดตั้งในรูปองค์การกุศลและการจัดตั้งในรูปของธุรกิจ

ธุรกิจสถานบริการอบรมเลี้ยงดูเด็กเอกชน เริ่มขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2497 ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 2 ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 และได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ตามสถิติที่รวบรวมได้ดังนี้

ปี	จำนวนสถานรับเลี้ยงเด็กในเขตกรุงเทพ ฯ	จำนวนสถานรับเลี้ยงเด็กในภูมิภาค
2519	273	—
2520	286	—
2522	307	97
2524	349	164

ที่มา : กรมประชาสงเคราะห์

จะเห็นว่า จำนวนสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนมีจำนวนเพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงถึงความต้องการมีมากขึ้น จึงนับได้ว่าเป็นธุรกิจที่มีอนาคตธุรกิจหนึ่ง ขณะเดียวกันผู้ลงทุนประกอบธุรกิจประเภทนี้ก็ได้เป็นผู้ช่วยเหลือสังคมอีกแรงหนึ่งด้วย

¹ ภรณี คุณวัตะนะ, เด็กก่อนวัยเรียน, โดยกรมประชาสงเคราะห์, หน้า 12.